

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

L'AGENDA COMPARTIDA DE LA UAB

EL PROJECTE ITACA I LA
IMPLEMENTACIÓ INSTITUCIONAL DE
L'APRENENTATGE BASAT EN REPTES

ECIU
university

Xavier Ariño

Myra Ronzoni

Margarita Freixas

Jorge Grau

Susagna Tubau

Contingut

1. La UAB i la metodologia d'aprenentatge orientada als reptes	2
2. La teoria del canvi i l'agenda compartida de la UAB - El projecte ITACA	3
3. La creació i la implementació de l'agenda compartida de la UAB	6
4. Estudi de cas: l'ABR a la Facultat de Filosofia i Lletres.....	14
5. Conclusions	18

1. La UAB i la metodologia d'aprenentatge orientada als reptes

Les universitats han estat i continuen sent institucions capdavanteres en la generació i promoció del coneixement, i agents clau en el procés d'identificació i abordatge dels grans reptes de la societat. En els darrers anys, la relació entre la universitat i el seu entorn social immediat està experimentant canvis profunds, i avança cap a una interacció i col·laboració més gran entre els actors que en formen part, que contribueix de manera determinant al desenvolupament econòmic, social i ambiental de la societat.¹ Aquesta visió d'una universitat molt més oberta a la societat, i amb un impacte real en els seus territoris naturals (el que es pot definir com el seu **ecosistema**), és promoguda per la mateixa Comissió Europea en el marc de les polítiques de l'estratègia d'especialització intel·ligent (S3, *smart specialisation strategy*), que busquen enfocaments integrats per al desenvolupament socioeconòmic dels territoris, creant regions de coneixement en les quals les universitats tindran un paper protagonista com a elements dinamitzadors.² Aquest enfocament busca la participació activa dels diferents agents socials (quàdruple hèlix: governs, acadèmia, empreses i societat civil) en l'elaboració i aplicació d'estratègies de dinamització i innovació social i econòmica, sempre d'acord amb les necessitats i el potencial de cada territori.

La **Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)** és una institució fortament arrelada al territori, al seu entorn local i regional, i que ha establert molts lligams amb el teixit social, per contribuir activament al desenvolupament d'aquest. Conseqüentment, l'estratègia institucional de la UAB s'emmarca en aquest ferm compromís de promoure un context de col·laboració per abordar els principals reptes de la societat, i impulsar iniciatives per compartir i cocrear coneixement amb la ciutadania, l'Administració, les empreses i les entitats del tercer sector. De fet, en els darrers anys, la UAB ha estat explorant i desenvolupant metodologies per vincular la docència i la recerca als reptes locals i regionals i contribuir així a la transició cap a un desenvolupament més sostenible i inclusiu. Cal dissenyar i implementar aquestes metodologies orientades a reptes, perquè formin part de la dinàmica de treball normal de la institució.

Es tracta d'un camí llarg i no exempt d'obstacles, ja que en definitiva promou un canvi transformador. La perspectiva de la universitat que analitza la societat i proposa coses útils per a aquesta, i valoritza així el coneixement que produeix, evoluciona cap a un altre model en què la universitat treballa conjuntament amb la societat per definir reptes reals i trobar-hi solucions. Els dos models no són excloents, sinó complementaris. Però, mentre que el model tradicional està organitzativament integrat a l'estructura de la universitat, el model orientat a reptes cal implementar-lo de nou.

¹ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European strategy for universities*, 2022. <https://education.ec.europa.eu/document/commission-communication-on-a-european-strategy-for-universities>.

² Higher Education for Smart Specialisation. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/higher-education>.

Com posar en marxa mesures transformadores en l'àmbit organitzatiu? Quins són els principals punts d'influència per promoure la innovació transformadora? Quin és el procés que s'ha de seguir, i com se n'han de mesurar els resultats?

En aquest article es tractarà d'una experiència concreta d'innovació transformadora a la UAB: **l'experiència pilot d'implementació de la metodologia de l'aprenentatge basat en reptes (ABR)³ a dues facultats de la Universitat.**

A través de la descripció del marc conceptual en el qual s'ha desenvolupat aquest procés de canvi, l'agenda de treball general i l'estudi de cas d'una facultat, s'identifiquen les línies principals d'aquesta experiència innovadora, moltes de les quals es poden aplicar a altres iniciatives de canvi en les universitats, i fins i tot en altres organitzacions públiques.

2. La teoria del canvi i l'agenda compartida de la UAB - El projecte ITACA

ITACA⁴ (Innovació Transformadora en Agendes Compartides) és un projecte de recerca i acció de la Secretaria d'Afers Econòmics i Fons Europeus de la Generalitat de Catalunya, en col·laboració amb l'institut de recerca INGENIO (CSIC-UPV).⁵

El projecte té per objectiu explorar com el marc conceptual i d'avaluació formativa desenvolupat pel Consorci de Polítiques d'Innovació Transformativa (TIPC) es pot adaptar i aplicar a les iniciatives d'innovació transformatives impulsades a Catalunya. En aquest sentit, es desenvolupa en col·laboració amb els actors protagonistes de les iniciatives transformatives, com la UAB.

El marc conceptual del procés d'innovació transformativa en el qual es fonamenta ITACA es basa en la **teoria del canvi**, una eina metodològica que té per objectiu dissenyar una intervenció pública per tal d'aconseguir mitigar una problemàtica social. Per arribar a aquest resultat, s'identifiquen i es posen en relació els principals elements de la intervenció: la problemàtica que es vol resoldre, els recursos de què es disposa, les activitats que es preveuen, els productes resultants d'aquestes i, finalment, els canvis o impactes que es volen aconseguir. La identificació d'aquests elements permet fer explícites les principals hipòtesis i assumpcions sobre com s'espera que funcioni la política pública.⁶

³ També conegut per les seves inicials en anglès: CBL (*Challenge Based Learning*).

⁴ <https://fonseuropeus.gencat.cat/web/.content/ris3cat/documents/2030/ris3cat-2030-itaca.pdf>.

⁵ INGENIO és un centre de recerca del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i de la Universitat Politècnica de València (UPV). <https://www.ingenio.upv.es/va>.

⁶ Ivàlua, «Toolkit: Com puc elaborar una teoria del canvi?». Disponible a https://ivalua.cat/sites/default/files/2020-10/Toolkit_Eina%201.1.%20Teoria%20del%20Canvi_Def.pdf.

En el context de la teoria del canvi, les **agendes compartides** són una eina per encarar reptes complexos del territori, amb l'objectiu de provocar una transformació del sistema.

Cada agenda té les seves característiques particulars, tot i que se'n poden destacar alguns punts en comú:⁷

- Es generen a partir de problemàtiques detectades per agents del territori. Impliquen, des de l'inici, els col·lectius afectats pels problemes que aborden, però van més enllà, amb l'objectiu de reproduir o escalar les solucions exitoses i connectar-les amb estratègies i agendes més globals, com ara les missions de recerca i innovació de la UE.
- Es basen en la col·laboració intersectorial i en la generació de coneixement compartit entre administracions públiques, acadèmia, empreses i societat civil, per comprendre i gestionar problemes complexos des d'una perspectiva holística i dinàmica, tenint en compte els efectes a llarg termini i els impactes directes i indirectes. Per tant, l'articulació d'aquestes agendes requereix superar les fronteres entre disciplines de coneixement, i entre ciència i societat.
- Són estratègies adaptatives, que responen activament a efectes inesperats, desenvolupaments, èxits i fracassos. L'experimentació, el monitoratge i l'aprenentatge estratègic són elements clau.
- Intenten preveure quins efectes sistèmics provocaran les accions a llarg termini, avaluen els resultats de les accions per aprendre'n i incorporen els aprenentatges en les actuacions.
- Tenen un model de governança propi, que integra els actors del territori que són rellevants en l'àmbit del repte i dels problemes que se'n deriven.

Per poder aconseguir el canvi, un punt fonamental de l'agenda compartida és la creació d'un «espai nínxol» en el qual es puguin experimentar noves estratègies, processos i models organitzatius, que impulsin la transició a nous sistemes sociotècnics.

Els **nínxols** són petites xarxes d'actors que reaccionen als canvis d'una manera constructiva i oberta. Aquestes xarxes actuen com a incubadores, per experimentar, d'una banda, i protegir, de l'altra, tecnologies i pràctiques noves que poden tenir un impacte potencial de canvi molt elevat.

Quan els nínxols prenen l'impuls suficient perquè les seves configuracions s'institucionalitzin, creen capacitat per a tecnologies emergents i pràctiques que desafien i substitueixen el règim i indueixen transicions.

⁷ *L'articulació d'agendes compartides per a la sostenibilitat i el canvi social* (2020), disponible a <https://fonseuropeus.gencat.cat/web/.content/ris3cat/documents/monitoratge/08-monitoratge-ris3cat-agendes-compartides.pdf>.

Aquesta perspectiva multinivell entre nínxol i règim de la teoria del canvi està plasmada en el gràfic següent:

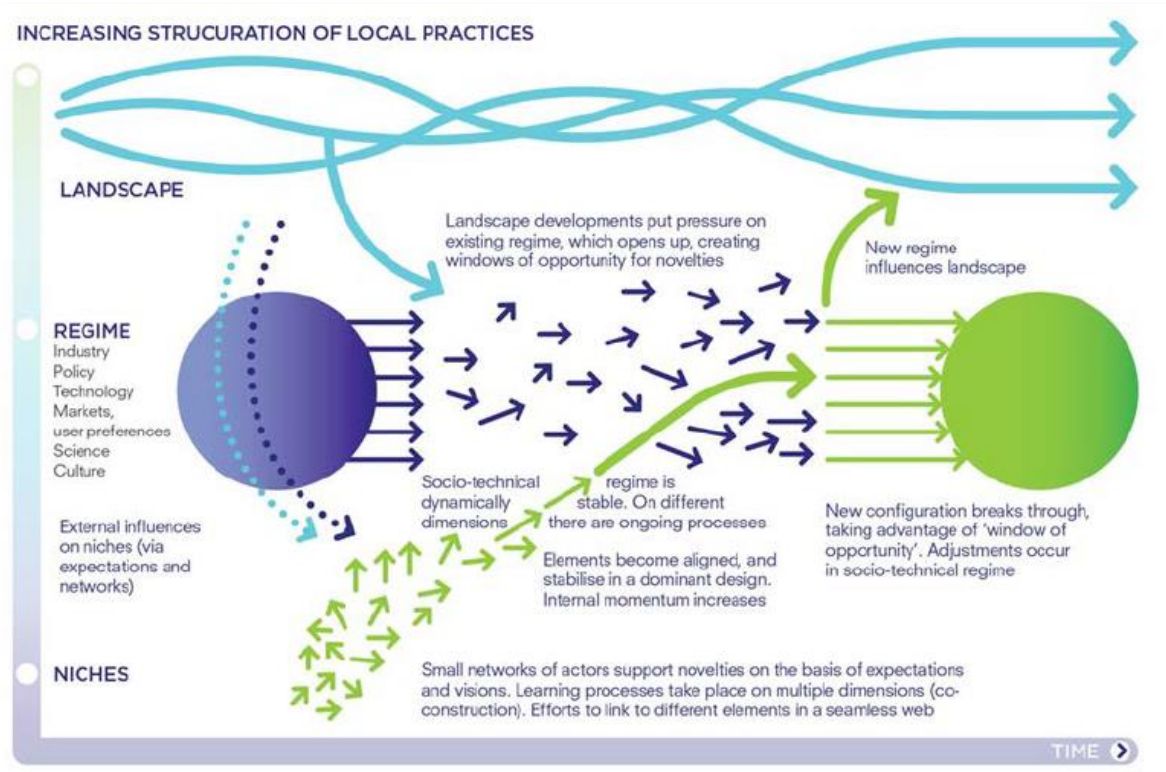

Fig. 1. Perspectiva multinivell del marc de transició sociotècnica. Font: Geels, 2002; Geels and Schot, 2007.

Com s'apliquen aquests conceptes teòrics al cas pràctic de la UAB?

En el context global (*landscape*) de la UAB, coexisteixen diferents elements, com el programa marc europeu (Horizon Europe) i les aliances europees d'universitats (ECIU University), amb propostes de noves metodologies i orientació a augmentar l'impacte social de la universitat, entre les quals hi ha l'aprenentatge basat en reptes (ABR) i el desenvolupament dels ecosistemes de coneixement locals (Hub B30). Aquests elements generen una pressió sobre el règim de funcionament actual de les universitats.

En aquest context, la UAB ha iniciat un procés transformatiu en un nínxol protegit, en el qual s'experimenten canvis sistemàtics i que interactuen amb el règim existent. El resultat a llarg termini d'aquest procés serà la constitució d'un nou règim, és a dir, un nou ecosistema d'aprenentatge, recerca i innovació.

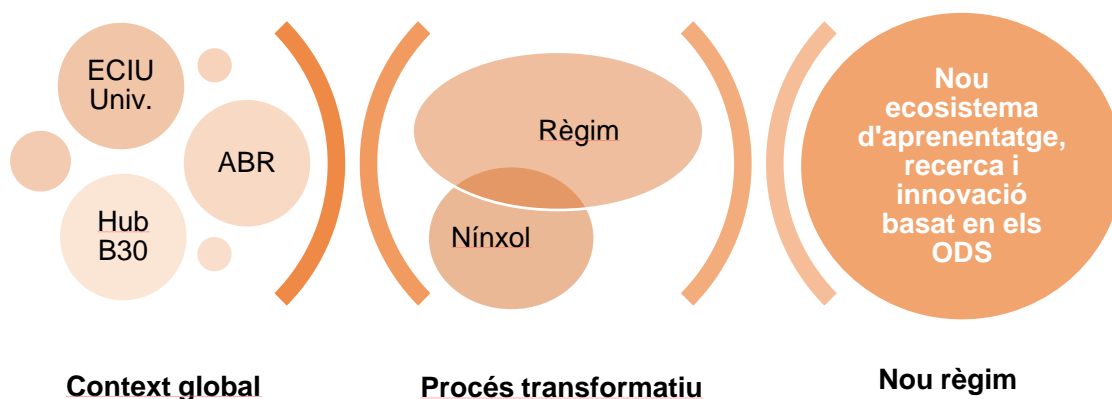

Fig. 2. Interaccions entre context global (*landscape*), procés transformatiu i nou règim.

En l'apartat següent es descriu el procés mitjançant el qual es va elaborar l'agenda compartida de la UAB en el marc del projecte ITACA.

3. La creació i la implementació de l'agenda compartida de la UAB

Com s'ha comentat a l'apartat precedent, el punt clau d'una agenda compartida és identificar quin és l'impacte que es vol provocar, quin és l'objectiu estratègic central que servirà de guia per orientar en tot moment les accions en les quals s'articula l'agenda.

La UAB té la voluntat de contribuir a la **transformació del propi ecosistema** cap a un model més responsable i sostenible, identificant el repte juntament amb els actors del territori, i proporcionant respostes col·lectives (ja sigui des d'una perspectiva local, regional o global).

Per fer realitat aquest objectiu, cal promoure una **transformació de la metodologia de docència i recerca**, per tenir els mecanismes i recursos necessaris per poder encarar aquests reptes. En aquest context, l'ECIU University⁸ ofereix l'oportunitat d'innovar la metodologia docent a la UAB, implementant l'aprenentatge basat en reptes (ABR) en graus i màsters.

⁸ L'ECIU University és una iniciativa del Consorci Europeu d'Universitats Innovadores (ECIU), del qual forma part la UAB. L'objectiu d'aquest projecte és establir una universitat europea on alumnat, professorat i personal investigador col·laboren amb un ampli conjunt d'actors socials i econòmics, per resoldre reptes de la vida real. <https://www.eciu.eu/about-eciu#about-eciu-university>.

Seguint aquesta línia, l'**objectiu estratègic** següent és a la base de l'agenda compartida de la UAB:

L'objectiu estratègic de l'agenda compartida de la UAB

Tenir una universitat fortament connectada amb l'entorn, per poder identificar i abordar reptes i crear condicions d'aprenentatge de qualitat per a tothom (alumnat universitari i de formació permanent, agents del territori, etc.), a través de múltiples experiències (formals i no formals) i de processos en què es comparteixen i es cocreen coneixements. La connexió amb l'entorn crea un ecosistema (conjunt de relacions i interaccions entre agents) intern i extern, que genera un impacte significatiu en la millora i el desenvolupament de la societat i de les persones.

Els components fonamentals d'aquest objectiu estratègic són quatre grans **resultats transformatius**:

1. Els reptes (que connecten societat, docència i recerca) estan presents a assignatures, titulacions i guies docents en forma de proposta de treball.
2. Els agents involucrats (estudiants, PDI, PAS, entitats...) adquireixen noves competències esdevenint comunitat d'aprenentatge.
3. Estudiants, PDI i PAS col·laboren estretament en les titulacions amb reptes.
4. Es creen xarxes amb actors de la quàdruple hèlix que treballen sobre l'aprenentatge basat en reptes.

La consecució de l'objectiu estratègic de l'agenda compartida depèn de la consecució d'aquests resultats.

Cada resultat transformatiu està format per una sèrie de **resultats intermedis**, i els resultats intermedis estan formats per **activitats**: accions pràctiques, mesurables, concretes. El desenvolupament d'un conjunt d'accions portarà a fer realitat un resultat intermedi, i un conjunt de resultats intermedis farà realitat un resultat transformatiu, segons la seqüència següent:⁹

⁹ És important especificar que la mateixa activitat pot contribuir a aconseguir un o més resultats intermedis, que al seu torn poden contribuir a un o més resultats transformatius.

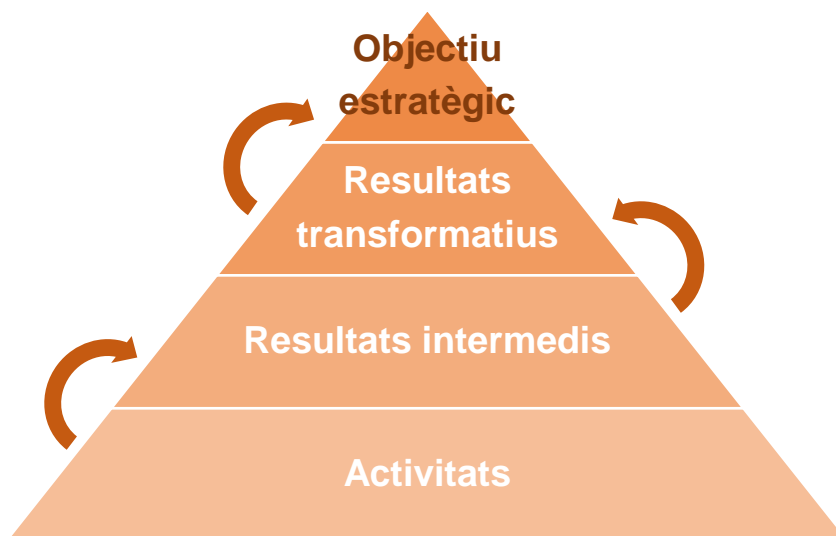

Fig. 3. Seqüència dels components de l'agenda compartida.

A títol d'exemple, considerem els elements següents relacionats amb el primer resultat transformatiu de l'agenda compartida de la UAB:

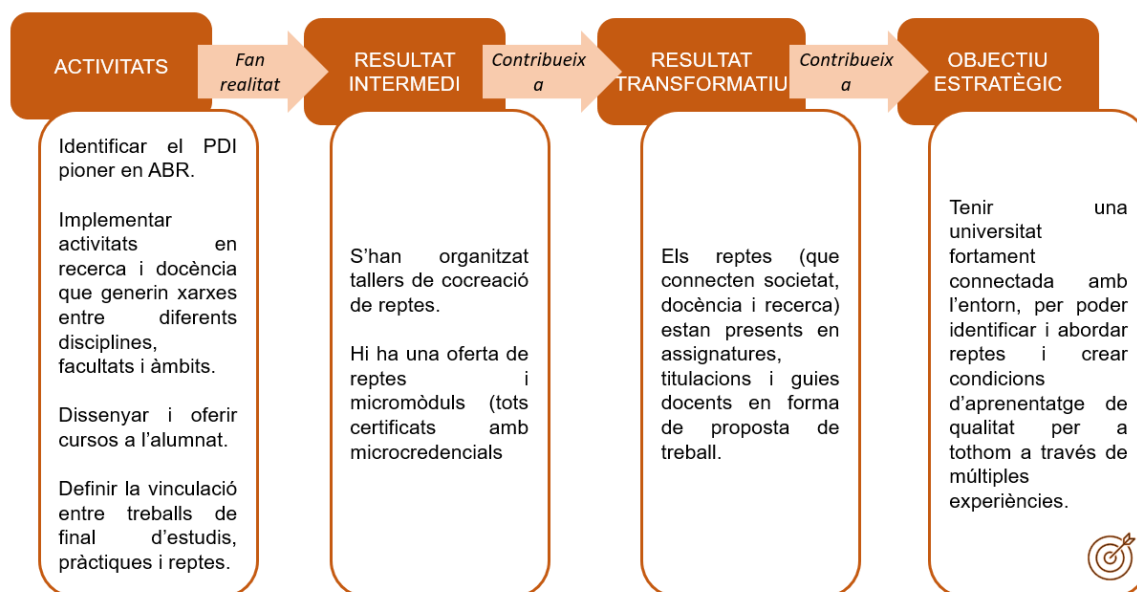

Fig. 4. Exemple de la interacció entre activitats, resultats intermedis, resultats transformatius i objectiu estratègic en l'agenda compartida de la UAB.

Aquests són els components teòrics fonamentals de qualsevol agenda compartida.

Quin ha estat el procés mitjançant el qual s'han identificat els components específics de l'agenda compartida de la UAB?

El primer pas és buscar qui ha d'identificar aquests components: els actors involucrats.

Els actors clau

La decisió de quins actors cal involucrar en la definició i el desenvolupament de l'agenda compartida és d'importància cabdal per al resultat final: es tracta d'identificar uns rols, interns i externs a la institució, que coneguin de prop el punt de partida des del qual es planteja el canvi, i que siguin conscients de les limitacions i obstacles que es puguin trobar al llarg del camí. Alhora, aquests actors han de tenir una actitud positiva i entusiasta de cara a identificar possibles canvis i millores en l'*statu quo*.

Les institucions i els actors de la UAB involucrats han estat:

- **Facultats de Biociències i de Filosofia i Lletres:** dues facultats obertes a la innovació en la docència. Els perfils involucrats en el projecte han estat de tres tipologies:
  - o **Acadèmic (PDI):** professorat de grau i màster.
  - o **Tècnic (PAS):** personal d'administració i serveis.
  - o **Institucional:** deganat i vicedeganat.

D'aquesta manera, tots els components de la facultat estan representats i contribueixen, cadascun amb el seu coneixement i la seva experiència, a plantejar problemàtiques i oferir propostes de solució.
- **Oficina ECIU University a la UAB:** la missió final del projecte ECIU University és establir una universitat europea on estudiants, investigadors, empreses, ciutadans, organitzacions públiques i associacions puguin crear solucions innovadores per resoldre reptes de la vida real, i generar un impacte social real. En aquest sentit, el personal acadèmic i tècnic de la UAB que treballa en l'ECIU University aporta tant el seu coneixement teòric sobre l'ABR, com l'experiència en la creació i implementació d'una oferta formativa basada en reptes.
- **CORE:** les comunitats orientades a reptes estratègics són xarxes de recerca implicades en la resolució de reptes del territori. Les CORE aporten experiència sobre la implementació d'oferta formativa basada en reptes, amb una forta connexió amb el territori de referència de la UAB.

- **Agents del territori (stakeholders):** si es pretén transformar l'ecosistema de referència de la Universitat, els agents externs han de ser part integrant d'aquest canvi (vegeu el resultat transformatiu 4, «Es creen xarxes amb actors de la quàdruple hèlix que treballen sobre l'aprenentatge basat en reptes»). Per això, una representació d'aquestes institucions (concretament, una entitat del tercer sector) es va involucrar en la definició de l'agenda compartida, per aportar un punt de vista extern, que no fos influenciat pel fet de formar part de la Universitat.
- **Rols institucionals i polítics:** un canvi d'aquesta envergadura requereix la supervisió, suport i participació de rols institucionals de caire més polític i estratègic, que permeti tenir sempre present la visió de conjunt que motiva la creació de l'agenda compartida a la Universitat. A banda dels deganats i vicedeganats de les facultats, el vicerector de Relacions Internacionals i el cap del Gabinet de Projectes Institucionals han participat en totes les fases de l'agenda compartida, supervisant-ne la definició i el resultat final, perquè fos en la línia de l'estratègia institucional de la Universitat.

El ventall d'actors involucrats és molt ampli, en dos sentits:

- En relació amb el tipus de coneixement, hi ha rols que aporten coneixement pedagògic sobre la metodologia de l'ABR, mentre que d'altres aporten una visió més tècnica i operativa.
- En relació amb la perspectiva pel que fa a la relació entre la Universitat i el seu entorn, es passa d'una visió més aviat interna a una d'intermèdia, fins a arribar a una d'externa a la institució.

Cada àmbit aporta un punt de vista i uns coneixements diferents, i el resultat és la contribució holística de totes les parts involucrades.

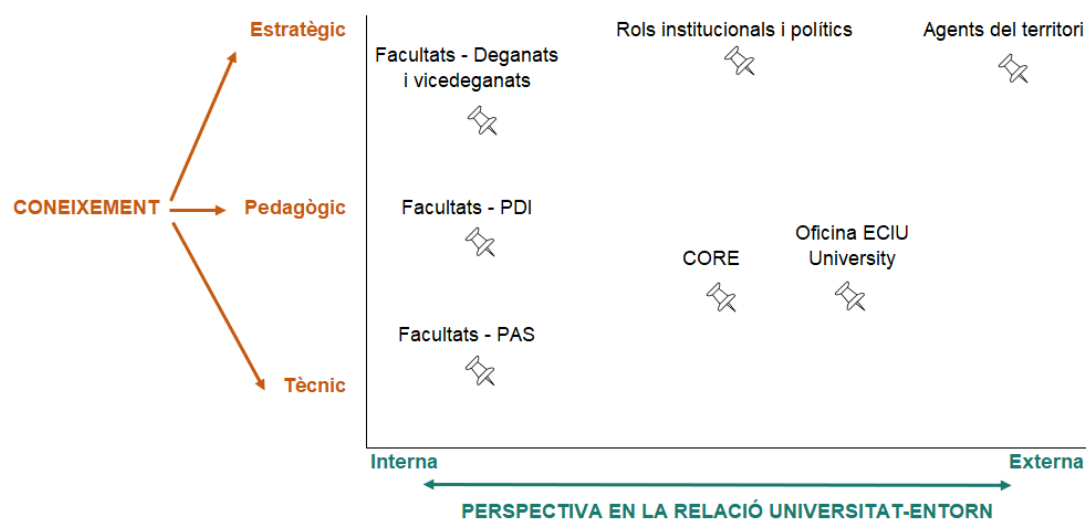

Fig. 5. Les diferents tipologies d'actors involucrats en l'agenda compartida de la UAB.

Organització de les reunions de treball

Per tal de definir els elements fonamentals de l'agenda compartida, que s'han explicat en el primer apartat d'aquest capítol, es van organitzar unes reunions de treball presencials en les quals van participar tots els actors. Aquestes reunions es van estructurar en tres parts:

- Formació teòrica impartida per l'equip d'assessorament d'INGENIO, en la qual es van donar els coneixements teòrics sobre la teoria del canvi, que en aquest article s'han resumit molt breument a l'apartat precedent.
- De la teoria a la pràctica: com s'aplica la visió estratègica de la universitat i la teoria de les agendes compartides al cas concret de la UAB?
- Començament del projecte: els actors posen fil a l'agulla i comencen a detectar els elements de l'agenda compartida.
Aquest últim punt es va treballar mitjançant discussions obertes i pluges d'idees, durant les quals cada actor va poder expressar els punts importants per començar a definir l'impacte/objectiu estratègic, els resultats transformatius, els resultats intermedis i les activitats.

A partir d'aquestes primeres reunions, es va seguir treballant amb dos grups diferents, per tal d'intentar mantenir la continuïtat de participació dels actors involucrats. Un grup més reduït es reunia cada mes, per anar afinant els components detectats per totes les persones involucrades. Amb menys freqüència, el grup plenari també es reunia per aportar les seves contribucions i per mantenir el component holístic de les aportacions. Les reunions es van fer en diferents modalitats (presencial, en línia o híbrida). Les principals eines de treball van ser un tauler en línia que s'anava actualitzant durant cada reunió amb les aportacions dels participants, i un document de treball compartit. En total, el procés es va allargar durant un semestre sencer, des de finals de desembre del 2021 fins al juny del 2022.

Resultats al final del projecte

Al final del semestre de treball, l'agenda compartida de la UAB ha estat definida en detall i ha estat recollida en dos documents principals:

- **Infografia:** aquest document inclou l'objectiu, els resultats i les activitats de l'agenda compartida. Es tracta d'un document molt gràfic i il·lustratiu de tot el que s'ha anat treballant al llarg del procés, amb el qual és possible tenir d'un cop d'ull una visió general del que es vol aconseguir i dels mitjans per arribar-hi.
- **Pla de monitoratge, avaluació i aprenentatge:** l'agenda compartida i els seus components són vius, i requereixen actualització regular al llarg del seu desenvolupament. Aquest document recull tots els elements que s'hauran de fer servir a l'hora d'actualitzar la teoria del canvi: els indicadors a mesurar, el procés de monitoratge i revisió, les persones responsables per a cada fase del procés... També recull la descripció de l'agenda compartida, de manera més exhaustiva que la infografia.

Valoració

Un cop definida la primera versió de l'agenda compartida, s'ha fet una valoració *ex post* dels punts forts i els desafiaments detectats al llarg del procés.

Pel que fa als punts forts, es destaquen tres aspectes principals:

- **Acompanyament d'INGENIO:** el fet de poder comptar amb la supervisió, l'assessorament i l'acompanyament d'un grup de recerca especialitzat ha donat qualitat al contingut del projecte i, més enllà de l'eficàcia pràctica, s'ha anat perseguint en tot moment el rigor del contingut, en línia amb els fonaments teòrics de la teoria del canvi. Al mateix temps, l'experiència d'INGENIO en treballar casos reals amb institucions públiques ha garantit la flexibilitat necessària per poder mirar el cas concret i pràctic de la Universitat.
- **Actitud dels actors involucrats:** com s'ha mencionat abans, a la fase inicial de reclutament dels actors s'hi va dedicar tot el temps i cura necessaris. Això ha estat fonamental pel bon èxit del projecte, al llarg de totes les seves fases. És patent la importància d'assegurar-se que totes les parts involucrades tinguin una bona predisposició al canvi plantejat, però que no faci perdre el vessant crític, i sempre amb esperit participatiu. Això pot marcar una diferència radical a l'hora de donar embranzida al projecte, i n'influenciarà el resultat de manera determinant.
- **Visió a llarg termini, implementació progressiva:** el canvi proposat per l'agenda compartida és molt ample, tant per l'extensió de les institucions involucrades (a la UAB hi ha 14 facultats i 2 escoles, i totes estan subjectes a incorporar l'ABR a la seva oferta formativa) com per la profunditat del canvi que es vol dur a terme (que revoluciona el model didàctic actual). Per això, la implementació progressiva en taca d'oli és la que assegura millor un bon resultat a mitjà-llarg termini, amb la visió que els canvis plantejats surtin del marc del projecte per convertir-se en un programa institucional.
- **Aportació de l'ECIU University:** l'ABR és el fil conductor d'aquesta transformació. Així, doncs, la participació de la UAB en l'ECIU University aporta una contribució molt rellevant a la implementació institucional d'aquesta metodologia. Tot i tenir presents les unicitats del seu cas, la UAB es beneficia dels coneixements i de l'experiència de l'ECIU University, tant pel que fa al contingut com a l'estratègia d'implementació. És importantíssima també l'oportunitat de fer *benchmarking* amb altres universitats europees que estan passant per un procés transformatiu semblant en l'àmbit institucional.

Pel que fa als desafiaments del procés de creació de l'agenda, s'han detectat dos aspectes fonamentals:

- **Participació regular dels actors:** el grup plenari incloïa unes 25 persones i el reduït unes 8 persones. En general, es feia difícil comptar amb la participació de tots els rols involucrats en el projecte, i això ha pogut generar que certes accions tinguin més pes que d'altres en el resultat final. Es recomana que, sobretot pels actors amb menys representativitat a la universitat, hi hagi sempre una persona de substitució que pugui participar en cas que l'actor principal no pugui assistir a alguna sessió de treball. Això farà que totes les parts participin regularment a les diferents fases de desenvolupament del projecte.
- **Aplicació dels conceptes teòrics al cas concret i pràctic:** la teoria del canvi és un camp de coneixement molt ample i dens. Traslladar els conceptes teòrics al cas concret de la Universitat ha suposat un desafiament a l'hora de trobar un llenguatge

comú entre totes les parts involucrades: el grup de recerca extern, els actors externs i els actors interns a la Universitat. Sovint, eventuais discrepàncies no tenien a veure tant amb el contingut, sinó amb la manera d'expressar el mateix concepte per les diferents parts. En aquest sentit, la formació prèvia del grup de recerca ha estat fonamental perquè els actors es poguessin familiaritzar amb els conceptes teòrics de la teoria del canvi. Una sessió amb dinàmica inversa, durant la qual la Universitat hagués pogut explicar en detall el seu punt de partida i els elements que s'havien de tenir en compte a l'hora d'implementar el canvi, hauria pogut ser beneficiosa per afavorir l'entesa entre totes les parts involucrades.

En quin punt ens trobem?

Un cop acabada la fase d'acompanyament, s'ha posat en marxa la prova pilot d'implementació de l'ABR a les dues facultats que han participat en el projecte, Biociències i Lletres.

Aquesta prova pilot s'ha allargat durant tot el curs acadèmic 2022-2023.

Al final del curs acadèmic, s'ha fet un recull d'avaluació i reflexió sobre aquesta primera fase d'implementació, amb tots els equips que hi han treballat. En general, s'ha posat en relleu la sensació que el procés de canvi que s'ha engegat té una mida i un impacte considerables, i que tot just ha començat.

El professorat ha pogut proposar diferents projectes basats en reptes, alguns dels quals s'han dut a terme amb bon èxit i bona valoració de totes les parts implicades. Altres propostes no s'han pogut desenvolupar, i es tornaran a proposar durant els pròxims cursos.

Pel que fa a la part tècnica i administrativa, el fet que fins ara hi hagi hagut una implementació força limitada de l'ABR ha fet que també des del punt de vista de la gestió acadèmica no s'hagin pogut valorar a fons totes les implicacions d'aquesta nova metodologia en els currículums dels estudiants i en els sistemes informàtics de la Universitat.

Caldrà, doncs, seguir aquesta valoració durant el pròxim curs acadèmic, durant el qual es preveu que l'oferta d'ABR es vagi incrementant progressivament, tant en aquestes dues facultats com en tres noves facultats (Veterinària, Psicologia i Ciències de l'Educació), les quals s'afegiran a la prova pilot d'implementació de l'ABR a la UAB. La voluntat és seguir aquesta implementació progressiva i que, durant cada curs, un nombre creixent de facultats s'hi pugui sumar, fins que l'ABR sigui una metodologia de docència integrada a totes les facultats i escoles de la UAB.

En aquest sentit, al final de cada curs la valoració de la prova pilot portarà a una actualització dels documents de treball, de la infografia i del Pla de monitoratge, avaluació i aprenentatge, que serviran com a document guia per a la prova pilot següent. Es tracta doncs d'una dinàmica circular entre proves pilot i documents de treball, en què cada component permet millorar l'altre.

Finalment, una reflexió significativa compartida per totes les parts involucrades en la prova pilot: si bé és cert que el treball amb la metodologia de l'ABR està pensat per ser implementat a partir del tercer any de grau, pel nivell d'autonomia de treball que es requereix de l'estudiant, també és cert que l'estudiant no assoleix aquesta autonomia automàticament només pel fet d'estar en un moment avançat dels estudis, sinó que l'ha de treballar i desenvolupar gradualment. Així, doncs, s'obre una perspectiva nova en l'ABR a la Universitat: la necessitat que, al llarg de tota la carrera acadèmica, l'alumnat rebi una formació, no necessàriament centrada en la metodologia d'ABR, sinó en totes

les habilitats i competències transversals necessàries per aplicar la metodologia de manera eficient i completa, un cop aquesta es proposi en el marc d'una assignatura o d'un treball de final d'estudis.

L'experiència d'una de les dues facultats involucrades en la definició i implementació de l'agenda compartida, la de Lletres i Filosofia, s'explica en detall en l'apartat següent. Aquest apartat abasta l'arc complet de la participació de la Facultat, des del començament del projecte ITACA, fins a la prova pilot d'implementació de l'ABR.

4. Estudi de cas: l'ABR a la Facultat de Filosofia i Lletres

Des del gener de 2022, la Facultat de Filosofia i Lletres ha participat en el projecte pilot del programa d'implementació de l'ABR a la UAB, conjuntament amb la Facultat de Biociències. Un dels principals objectius d'aquesta fase inicial ha estat la promoció i implementació de l'ABR en algunes assignatures de grau del centre. Adoptar la metodologia de l'ABR implica la introducció d'un enfocament pedagògic orientat a l'aprenentatge actiu, mitjançant l'aproximació a problemes reals que plantegen un repte per a la societat. Aquestes problemàtiques requereixen una solució contextualitzada, dimensionada i crítica, a la qual s'arriba després d'un procés de prospecció, documentació, coneixement directe de l'entorn, anàlisi i avaluació de les diverses opcions possibles de millora, en el marc d'un treball coordinat amb professorat i diversos agents socials presents en aquest entorn.

Per desplegar aquesta estratègia, des de la Facultat s'ha treballat en quatre línies simultànies durant el segon semestre del curs acadèmic 2021-2022 i el primer quadrimestre del curs acadèmic 2022-2023:

1. Participació en un grup de treball docent, integrat per deganat, vicedeganat i professorat de les dues facultats implicades.
2. Participació en un grup de treball tècnic, enfocat a qüestions administratives, integrat per personal d'administració i serveis de les facultats de Filosofia i Lletres i de Biociències, així com també diferents membres de l'equip de deganat.
3. Procediment de difusió de la metodologia de l'ABR i de selecció de possibles assignatures susceptibles d'incorporar-la en el si de la Facultat de Filosofia i Lletres.
4. Sol·licitud del projecte de millora docent titulat *L'aprenentatge basat en reptes com a estratègia de millora de la formació i l'ocupabilitat a les titulacions de la Facultat de Filosofia i Lletres en el marc de l'ECIU University*.

El grup docent va permetre posar en comú els aspectes fonamentals de la metodologia de l'aprenentatge basat en reptes; alhora, des de la comissió tècnica, s'anaven assenyalant els requeriments que caldria tenir presents en cada fase del procés d'implementació. Amb aquest doble suport, el desplegament a la Facultat es va anar consolidant gràcies a la determinació del professorat que ha assumit el repte d'obrir el camí durant el curs acadèmic 2022-2023.

Per arribar a aquest punt, el Deganat de la Facultat va optar per liderar les diverses fases de la seqüència de selecció d'assignatures. El primer pas va ser impulsar una primera sessió informativa amb professorat interessat en la metodologia de l'ABR (o que volgués familiaritzar-se amb els seus fonaments), que es va dur a terme el gener de 2022 i en la qual es van presentar les primeres experiències com a professors orientadors (*teamcher*) d'un repte desenvolupat al Prat de Llobregat al voltant de la dignificació de la distribució alimentària a famílies locals en situació de vulnerabilitat (l'abordatge del qual es va dur a terme amb la participació del consistori de la ciutat, juntament amb diverses entitats i associacions de la localitat).¹⁰ Aquesta sessió va servir també com a crida oberta per a la presentació d'assignatures potencialment adaptables a la metodologia de l'ABR.

El pas següent va consistir en una selecció de cursos i de docents que podien adaptar fàcilment la metodologia docent i els procediments d'avaluació a l'aprenentatge basat en reptes. En molts casos, els contactes amb les entitats interessades a resoldre els problemes (*stakeholders*) ja existien, i el que calia era únicament ajustar el disseny de l'assignatura i el marc de la col·laboració per fer-los pivotar al voltant del repte.

Durant el mes de març de 2022 es van mantenir entrevistes individuals amb cadascun dels docents seleccionats, en què s'avaluava conjuntament la viabilitat d'iniciar immediatament la transició a l'ABR o bé si era preferible esperar i fer la implantació posteriorment. El resultat va ser la selecció final de quatre assignatures (dues de grau i dues de màster) per iniciar la implementació que cloïa el programa pilot al llarg del segon semestre del curs acadèmic 2022-2023:

Assignatura	Titulació	Professorat responsable
104247 - Laboratori Territorial i Ambiental: Memòria	Grau en Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial	Antoni Durà Guimerà
100259 - Metodologia de l'Ensenyament	Grau en Estudis Anglesos	Elisabet Pladevall Ballester
44257 - Treball de Final de Màster	Màster oficial en Humanitats i Patrimoni Digitals	César Carreras Monfort
44471 - Temes Avançats en Estudis Territorials i Planejament	Màster oficial en Estudis Territorials i Planejament	Àngel Cebollada Frontera

Fig. 6. Selecció d'assignatures de la Facultat de Filosofia i Lletres amb contingut d'ABR el curs 2022-2023.

¹⁰ Els resultats del repte (*Transformar el programa gratuït de distribució d'aliments garantint la seguretat alimentària per a grups vulnerables*) es van presentar públicament el 23 de novembre de l'any 2021. <https://www.uab.cat/web/actualitat/detall-noticia/l-eciu-university-presenta-els-resultats-del-repte-sobre-seguretat-alimentaria-al-prat-de-llobregat-1345821317235.html?detid=1345852264523>.

Les adaptacions d'ABR a cada assignatura han estat les següents:

- **Laboratori Territorial i Ambiental: Memòria.** Durant el curs, en aquesta assignatura s'ha treballat al voltant dels equipaments comunitaris de la ciutat de Terrassa de manera que, com es va fer constar a la guia docent: «El repte plantejat serà, a partir de la identificació de problemàtiques concretes expressades pels actors locals (escoles bressol, mercats, centres cívics, equipaments esportius, biblioteques...), seleccionar, definir, i treballar de forma col·laborativa per tal de poder apuntar possibles solucions. Es treballarà en petits grups, cadascun dels quals aprofundirà en un petit conjunt d'equipaments. Els resultats seran presentats als responsables municipals i altres actors de la societat.»¹¹

A aquest efecte, a l'apartat de la guia sobre el contingut de l'assignatura s'explica a l'alumnat en què consisteix la metodologia de l'aprenentatge per reptes i quins són els elements que s'associen als equipaments de la ciutat de Terrassa. En el decurs de l'assignatura s'opera en quatre fases (descoberta, investigació, identificació de necessitats i propostes de millora i presentació de resultats) a partir d'un conjunt coordinat de treballs pràctics que conclouen en la presentació d'una memòria de diagnosi territorial i ambiental.

- **Metodologia de l'Ensenyament.** En aquest cas, la docent va optar per limitar l'aplicació de la metodologia de l'ABR a un dels ítems de l'avaluació, que l'alumnat tria de manera optativa. Així: «Si es decideix realitzar l'observació de classe seguint la metodologia d'aprenentatge per reptes, aquest ítem i la planificació d'una classe i presentació es faran en grups de 3 persones i s'avaluaran conjuntament. Aquests grups hauran de desenvolupar una sèrie de fases que conduiran a la presentació final: descoberta, investigació, propostes de millora. Els grups hauran d'identificar una problemàtica en una aula d'anglès i proposar millores per tal de resoldre-la».¹²

Aquesta tria comporta, per a l'estudiant que selecciona aquesta opció, l'avaluació conjunta de dos dels quatre ítems d'avaluació (observació a classe i planificació).

- **Treball de Final de Màster.** En tractar-se d'un TFE, no hi ha una única proposta de desenvolupament de reptes ni un àmbit específic d'avaluació i de proposta de solució, sinó que ambdues variables dependran de cada cas. En conjunt, el màster oficial en Humanitats i Patrimoni Digitals té un alt contingut pràctic i tècnic i s'hi poden presentar problemes reals que s'han de resoldre amb una aplicació informàtica, fent prototipatges de projectes digitals innovadors, dissenyant propostes educatives en contextos patrimonials, etc.¹³
- **Temes Avançats en Estudis Territorials i Planejament.** Aquest mòdul de màster s'orienta a: «la realització d'un exercici pràctic, consistent en el reconeixement i identificació de les característiques urbanes, socials i mediambientals d'un territori per poder implementar projectes i propostes que resolguin els reptes identificats».¹⁴ El curs 2022-2023, basant-se en la mobilitat activa en entorns metropolitans: «El repte plantejat serà, a partir de la identificació de problemàtiques concretes expressades pels actors locals, seleccionar, definir i treballar de forma col·laborativa per tal de poder apuntar possibles solucions concretades en propostes i projectes.

¹¹ <https://ddd.uab.cat/pub/procur/2022-23/g104247a2022-23iCAT.pdf>.

¹² <https://ddd.uab.cat/pub/procur/2022-23/g100259a2022-23iCAT.pdf>.

¹³ <https://ddd.uab.cat/pub/procur/2022-23/g44257a2022-23iCAT.pdf>.

¹⁴ <https://ddd.uab.cat/pub/procur/2022-23/g44471a2022-23iCAT.pdf>.

Es treballarà en petits grups, cadascun dels quals aprofundirà en un aspecte temàtic. Els resultats seran presentats als responsables locals i altres actors de la societat».¹⁵

Com a resultat del programa pilot, des de l'equip de deganat s'ha detectat la necessitat de reforçar l'adquisició de competències i d'habilitats relacionades amb la metodologia de treball per reptes amb l'objectiu d'enfortir l'ocupabilitat futura de l'alumnat graduat. Així, un cop coberts els objectius prioritaris de l'experiència pilot, es proposa una actuació acadèmica més integral que permeti estendre la metodologia de l'ABR (i la seva implementació dins del projecte de l'ECIU University) a, potencialment, totes les titulacions de la Facultat. Així, a finals del curs 2021-2022, es va sol·licitar un projecte de millora docent¹⁶ que va començar a executar-se el setembre de 2022 i que es desplegarà al llarg dels cursos acadèmics 2022-2023 i 2023-2024, amb el propòsit de detectar necessitats específiques, desenvolupar les competències necessàries per cobrir-les i reforçar les habilitats en l'abordatge i resolució de reptes d'interès social.

Aquest enfortiment de les competències professionals gràcies a l'aplicació de l'ABR està començant a donar també fruits en la col·laboració transdisciplinària en l'abordatge i resolució de reptes. En aquests moments, s'està consolidant a la Facultat una iniciativa que implica alumnat i professorat del Departament d'Antropologia Social i Cultural i del Departament de Geografia en la definició i afrontament d'un repte a un barri de Santa Coloma de Gramenet, en col·laboració amb l'ajuntament d'aquesta localitat, i que té com a objectiu últim que els habitants del barri del Fondo tinguin una imatge positiva del seu barri.

En conjunt, s'ha apostat per una implementació gradual de l'ABR, sobre la base de vincles consolidats entre entitats i departaments, que s'haurà d'avaluar al final d'aquest primer curs acadèmic de posada en marxa i que forma part d'un marc més general d'articulació entre les dimensions docent, investigadora i formativa del professorat. En aquest darrer nivell, fonamental, s'ha incidit durant el primer quadrimestre del curs 2022-2023 en l'aposta per la familiarització amb noves metodologies i l'adquisició de noves eines que permetin aplicar estratègies d'aprenentatge actiu (com per exemple el mètode Lombard, que suposa l'adaptació del pensament de dissenyador, o *design thinking*, a través de quatre fases orientades a la resolució d'un problema).¹⁷

---

¹⁵ Vegeu la nota anterior.

¹⁶ <https://webs.uab.cat/cblletres>.

¹⁷ <https://webs.uab.cat/cblletres/recursos>.

5. Conclusions

La innovació transformadora a les universitats suposa la implementació de canvis disruptius i significatius en el sistema i en les pràctiques existents per promoure el creixement, la millora i l'adaptació a un món en constant evolució. Aquesta forma d'innovació busca superar els models tradicionals i explorar noves idees, mètodes i tecnologies per aconseguir un impacte positiu en l'educació superior. La UAB ha iniciat un procés transformador mitjançant el projecte ITACA, articulant una agenda compartida pels actors interns de la comunitat universitària, per avançar cap a un model en el qual es treballa conjuntament amb la societat per definir els reptes i trobar solucions, afegint així una nova perspectiva al model tradicional d'universitat. Com s'ha comentat al principi, els dos models no són excloents, sinó complementaris. Però, mentre que el model tradicional està organitzativament integrat a l'estructura de la Universitat, el model orientat a reptes cal implementar-lo de nou.

En aquest sentit, l'experiència pilot a les facultats de Biociències i Lletres ha estat molt satisfactòria, i permet contemplar amb optimisme les pròximes fases del desenvolupament gradual de l'agenda compartida de la UAB.

Les dinàmiques que s'han posat en marxa, basades en la teoria del canvi, permeten seguir explorant i experimentant en entorns protegits (els nínxols) els grans canvis que més endavant s'implementaran sistemàticament a tota la institució.

L'agenda compartida de la UAB es confirma, doncs, com un instrument excel·lent per transformar, de manera progressiva, segura i profunda la nostra institució.

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

ECIU
university

